

**ЧОРНОМОРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПЕТРА МОГИЛИ**

Возніци Івана Володимировича

УДК 343.985(043.3)

ОСНОВИ ТАКТИКИ ПРОВЕДЕННЯ ОГЛЯДУ МІСЦЯ ДІЯННЯ

АВТОРЕФЕРАТ

роботи на здобуття освітнього ступеня «Магістр»
спеціальність 081 «Право»

Науковий керівник: к.ю.н., доцент
Тунтула О. С.

Рецензент: д.ю.н., професор
Блага А. Б.

Миколаїв – 2019

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Одним з основних завдань держави є охорона та захист особи від протиправних посягань на її життя, здоров'я, честь, гідність та власність. Кримінальне право покликане охороняти та захищати особу та суспільство від найбільш негативних і суспільно небезпечних діянь, які направлені на завдання шкоди особі. Одним із ефективних методів є покарання осіб, які вже вчинили кримінальне правопорушення. З метою притягнення злочинців до відповідальності створені правоохоронні органи, діяльність яких в частині проти дії кримінальним правопорушенням регламентована кримінальним процесуальним законодавством. Функцію охорони і захисту органи досудового розслідування реалізують через розслідування діяння кримінального правопорушення, одним із способів якого є проведення слідчих (розшукових) дій.

Найбільш поширеною і єдиною, проведення якої допускається до внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань, слідчою дією є огляд місця діяння. Відповідно до слідчої практики можна дійти висновку, що від своєчасного та ефективного проведення огляду місця діяння залежить успішність завершення провадження і притягнення винної особи до відповідальності.

Зважаючи на сучасний стан науки, техніки та суспільних відносин загалом ефективна протидія кримінальним правопорушенням неможлива без використання органами досудового розслідування новітніх науково-технічних засобів, ефективних тактичних та організаційних прийомів і способів виявлення, фіксування та вилучення джерел доказів безпосередньо на місці події. Для ефективності проведення огляду місця діяння є важливим є врахування специфіки кримінального правопорушення, індивідуальних характеристик особи потерпілого та особи злочинця, тому що залежно від умов вчинення злочину та особливих ознак діяння необхідно використовувати різні методи та прийоми тактики проведення огляду.

Ступінь наукової розробки. Проблемні питання тактики огляду місця діяння розробляли Т. В. Авер'янова, В. І. Алексійчук, О. Я. Баєв, В. П. Бахін, Р. С. Белкін, В. П. Біленчук, І. М. Білоус, В. К. Весельський, А. І. Вінберг, А. Ф. Волобуєв, В. І. Галаган, В. Г. Гончаренко, В. А. Журавель, А. В. Іщенко, В. О. Коновалова, Н. І. Клименко, Є.Д. Лук'янчиков, В. Маркусь, Є. В. Пряхін, В. В. Пясковський, С. С. Сливка, Ю. М. Черноус, В. Ю. Шепітько, А. П. Шеремет, Г. Щербакова, І. М. Якімов та інші видатні учені.

Мета і завдання дослідження.

Метою дослідження є аналіз існуючих точок зору з приводу теоретичних основ тактики проведення, можливостей використання технічних засобів фіксації речових доказів та обстановки місця діяння та особливостей тактики проведення огляду місця діяння при розслідуванні окремих видів злочинів.

Досягнення поставленої мети зумовило постановку таких взаємопов'язаних завдань:

- визначити основні підходи до визначення поняття огляду місця діяння;
- проаналізувати основні класифікації способів проведення огляду місця діяння;
- з'ясувати значення огляду місця діяння у протидії кримінальним правопорушенням;
- дослідити, які технічні засоби моделювання речових доказів використовуються при огляді місця діяння;
- проаналізувати процес документування процесу та результатів огляду місця діяння;
- встановити особливості тактики огляду місця діяння при розслідуванні злочинів проти власності;
- визначити тактичні особливості огляду місця діяння при розслідуванні злочинів проти життя та здоров'я особи;
- охарактеризувати тактику огляду діяння при розслідуванні статевих злочинів.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, які виникають у процесі з'ясування особливостей тактики огляду місця діяння.

Предметом дослідження є основи тактики проведення огляду місця діяння.

Методи дослідження. У роботі використано як загальнонаукові, так і конкретно-соціологічні методи пізнання, зокрема: 1) метод системного аналізу – при дослідженні структури огляду місця діяння та учасників огляду; 2) логіко-нормативний метод – при розробці пропозицій щодо удосконалення організації та порядку проведення огляду місця діяння; 3) статистичний метод – при вивченні та аналізі статистичних даних, що стосуються кількості протоколів проведених оглядів місця діяння та загальної кількості відкритих кримінальних проваджень.

Апробація результатів магістерської роботи. Основні результати магістерського дослідження були представлені на Могілянських читаннях в листопаді 2017 року та січні 2019 року (м. Миколаїв) та опублікована наукова стаття в вітчизняному фаховому журналі «Східноєвропейське право», що індексується у міжнародних наукометричних базах даних.

Публікації. За темою магістерської роботи опубліковано 1 статтю у виданнях, включених до переліку фахових видань ВАК України з юридичних наук.

Структура визначається її метою та завданнями. Робота складається зі вступу, трьох розділів, що містять вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел (91 найменувань), додатків. Загальний обсяг магістерської роботи складає 101 аркуша, обсяг основного тексту 92 аркуша.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми магістерської роботи, ступінь наукової розробки проблеми дослідження; визначені основна мета і

конкретні завдання роботи, її об'єкт і предмет, методологічні, теоретичні та емпіричні основи.

Розділ 1 «Теоретичні основи тактики проведення огляду місця діяння» присвячений дослідженню поняття огляду місця діяння, способи та методи проведення огляду, з'ясуванню значення даної слідчої дії для розслідування злочину. Розділ складається з трьох підрозділів.

Запропоновано власне визначення поняття огляду місця діяння. Під останніми автор розуміє первинну та невідкладну слідчу дію, яка проводиться слідчим безпосередньо на місці вчинення злочину або на місці виявлення окремих слідів або об'єктів, що мають значення для розслідування події кримінального правопорушення.

Дослідивши наробки вчених щодо етапів проведення огляду місця діяння відносяться такі: - підготовчий; - робочий; - заключний. На кожному етапі слідчому необхідно здійснити певний алгоритм дій, метою яких являється ґрунтовна підготовка до проведення огляду, безпосереднє проведення огляду та фіксування результатів такого огляду.

В науковій літературі розроблені методи та способи проведення огляду місця діяння, до яких відносяться: - суцільний; - вибірковий; - вузловий; - секторний; - статичний; - динамічний; - концентричний; - ексцентричний; - фронтальний. Криміналістичною наукою надаються певні рекомендації, які застосовуються слідчим при вирішенні питання про вибір методу проведення огляду. Питання про спосіб огляду місця діяння вирішується з огляду на конкретні обставини справи. Тактика огляду може дати лише загальні рекомендації щодо способу огляду. Так, огляд приміщення зазвичай проводять концентричним способом: учасники рухаються від периферії, тобто від входу у приміщення, до центру, яким вважається найважливіший для розслідування об'єкт (зламаний сейф у магазині, шафа у квартирі та ін).

При проведенні огляду місця діяння, як вказує слідча практика, є можливість виявити найбільшу кількість слідів та речових доказів, а також

встановити обставини та характерні особливості окремо взятого кримінального правопорушення. Фіксування і вилучення слідів та речових доказів, які були виявлені при проведенні огляду місця діяння, здійснюється відповідно до вимог законодавства та рекомендацій. Дані вимоги законодавства і рекомендації надаються з метою полегшення виявлення, фіксації та вилучення слідів та речових доказів, а також з метою уникнення пошкоджень, втрати або знищення доказової бази.

Розділ 2 «Можливості використання окремих технічних засобів при огляді місця діяння» складається з двох підрозділів і присвячений висвітленню підстав та порядку застосування криміналістичної техніки при проведенні огляду місця діяння, з'ясуванню способів та порядку документування ходу та результатів огляду місця діяння.

Криміналістична техніка застосовується з метою полегшення процесу виявлення, збирання, фіксації, вилучення та дослідження слідів та речових доказів, які були вилучені при проведенні слідчих (розшукових) дій, в тому числі при проведенні огляду місця діяння. Однією з найбільш актуальних проблем в сфері криміналістичної техніки являється застосування застарілої техніки. Вирішенням даної проблеми є застосування вже створених новітніх технічних засобів, які відповідають сучасним вимогам, а також розроблення більш досконалих технічних засобів, як на основі вже винайдених, так і з створенням конструктивно нових засобів криміналістичної техніки.

Для дослідження та подальшого використання у процесі доказування слідів та речових доказів їх необхідно виявити, зафіксувати та вилучити без нанесення пошкоджень або знищення даних об'єктів. Фіксування і вилучення слідів та речових доказів, які були виявлені при проведенні огляду місця діяння, здійснюється відповідно до вимог законодавства та рекомендацій. Дані вимоги законодавства і рекомендації надаються з метою полегшення виявлення, фіксації та вилучення слідів та речових доказів, а також з метою уникнення пошкоджень, втрати або знищення доказової бази.

Розділ 3 «Особливості тактики проведення огляду місця діяння залежно від окремих видів кримінальних правопорушень» присвячений розгляду тактики проведення огляду місця діяння на прикладі розслідувань найбільш розповсюджених кримінальних правопорушень. Цей розділ складається з трьох підрозділів.

Проведення огляду місця діяння необхідно проводити з урахуванням криміналістичної характеристики окремо взятого кримінального правопорушення. Проведений відповідно до рекомендацій, прописаних криміналістичній літературі, огляд місця діяння забезпечить повноту та результативність даної слідчої (розшукової) дії та виключить необхідність проведення повторного та додаткового оглядів.

Також в криміналістичній літературі вказуються причини проведення неналежного огляду місця діяння. Найпоширенішими являються: несвоєчасність проведення огляду; недотримання криміналістичних рекомендацій щодо докладного опису обстановки та об'єктів огляду; безсистемність, хаотичність огляду; недостатнє оцінювання у ході огляду значення виявлених слідів, інших речових доказів і проведення детального, цілеспрямованого їх огляду; ігнорування використання в огляді активної допомоги спеціалістів у галузі криміналістики та судової медицини; незастосування в огляді необхідних науково-технічних засобів; неповна і нечітка фіксація ходу та результатів огляду у протоколі слідчої дії.

ВИСНОВКИ

У **висновках** роботи викладено підсумки здійсненого дослідження, наведено теоретичні узагальнення і вирішення нової наукової задачі щодо визначення поняття огляду місця діяння, тактики проведення огляду залежно від особливостей окремо взятого складу злочину, наслідки недотримання вимог законодавства та рекомендацій щодо порядку проведення огляду,

застосування новітніх розробок у сфері криміналістичної техніки, а також порядок і способи фіксування ходу та результатів огляду місця діяння.

До найбільш важливих висновків цього дослідження належать:

1. Узагальнивши слідчу практику, можна дійти висновку, що від своєчасного та ефективного проведення огляду місця діяння залежить успішність завершення провадження і притягнення винної особи до відповідальності.

2. Науковцями та практиками розроблено певні методи та способи, які застосовуються для спрощення проведення огляду. Для успішного проведення огляду місця діяння, слід ефективно провести всі його етапи: підготовчий, робочий та заключний.

3. Завдяки проведенню огляду місця діяння стає можливим виявлення та вилучення великої кількості слідів та речових доказів, а також встановлення обстановки діяння. На основі вказаної інформації слідчий може висунути певні версії вчинення кримінального правопорушення, скласти психологічний портрет особи-злочинця.

4. Для спрощення проведення та підвищення ефективності огляду місця діяння застосовуються спеціальні технічні засоби. Ефективна протидія кримінальним правопорушенням неможлива без використання новітніх науково-технічних засобів, ефективних тактичних та організаційних прийомів і способів виявлення, фіксування та вилучення доказів безпосередньо на місці події. Підвищенню ефективності та якості проведення огляду місця діяння сприяє залучення спеціаліста. В магістерській роботі докладно висвітлені положення щодо залучення та функцій спеціаліста при проведенні цієї слідчої (розшукової) дії.

5. Правильна фіксація результатів огляду місця діяння є запорукою отримання допустимих доказів. Існують такі способи фіксації результатів проведеного огляду: складання протоколу; складання планів і схем; фотографування, відео- і звукозапис. Фіксація ходу та результатів огляду місця діяння також застосовується для забезпечення охорони місця діяння,

візуалізації обстановки та речових доказів, для збереження первинної інформації, до проведення огляду.

6. Серед особливостей тактики проведення огляду місця діяння при розслідуванні злочинів проти власності можна виділити такі, як залучення до проведення огляду спеціаліста-трасолога. Огляд розпочинається від входу до окремих об'єктів обстановки, якщо злочин було вчинено в житлі або іншому приміщенні виявляється місце і спосіб проникнення особи злочинця до приміщення і встановлюються застосовані особою технічні засоби, які сприяли проникненню до приміщення. При проведенні огляду місця діяння слідчому необхідно звертати увагу на особливості в обстановці, які можуть свідчити про особу злочинця.

7. При проведенні огляду місця діяння при розслідуванні злочинів проти життя та здоров'я особи слідчому необхідно залучити судмедексперта або лікаря для проведення опису трупа людини, виявленого на місці огляду. Розпочинати огляд рекомендується від місця виявлення трупа і до периферії. Межі огляду визначає слідчий в кожному окремому випадку. В протоколі необхідно вказувати інформацію, яка стосується виявленого трупа, вимоги до якої вказані в науковій літературі.

8. Тактика проведення огляду місця діяння при розслідуванні злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості має свої характерні особливості, які пов'язані особливостями злочинів, які розслідуються. Так до особливостей тактики огляду відносяться: за можливості залучити до огляду місця діяння потерпілу особу, при проведенні огляду на відкритій місцевості в протоколі вказуються всі об'єкти, які знаходяться поряд з місцем діяння, якщо в закритому приміщенні, то оглядаються всі складові приміщення і звукопроникність в приміщенні. При огляді місця діяння особливу увагу слід приділити пошуку слідів біологічного походження, за якими в подальшому можна ідентифікувати особу.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ

1. Тунтула О.С., Возниці І.В. Особливості застосування криміналістичної техніки при проведенні огляду місця діяння У статті запропоновано впровадити новітні засоби. The Journal of Eastern European Law. Журнал східноєвропейського права. Міжнар. наукометричні бази Index Copernicus International, HeinOnline. 2019. № 59. С. 81-91. URL: http://easternlaw.com.ua/wpcontent/uploads/2019/01/tuntula_voznitsa_59.pdf.

2. Возниці І. В. Покращення організації і тактики проведення огляду місця події на основі досвіду США. Студентські наукові студії : матеріали XX Всеукраїнської науково-методичної конференції «Університетська молодь для сталого майбутнього України» (Миколаїв, листопад 2017 року). Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2018.

3. Возниці І. В. Поняття огляду місця діяння: відмежування категорій. Студентські наукові студії : матеріали XXI Всеукраїнської науково-практичної конференції «Українська молодь для сталого майбуття України» (Миколаїв, 17-18 листопада 2018 року). Миколаїв: Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2019.

АНОТАЦІЇ

Возниці І. В. Основи тактики проведення огляду місця діяння. – Робота на здобуття освітнього ступеня «Магістр» за спеціальністю 081 «Право» – Чорноморський національний університет імені Петра Могили, Миколаїв, 2019.

Магістерську роботу присвячено дослідженню тактики проведення огляду місця діяння. У роботі визначено поняття огляду місця діяння, принципи, способи та методи проведення, а також значення огляду місця діяння для подальшого розслідування кримінального правопорушення. Вказано на важливість застосування новітніх науково технічних засобів криміналістичної техніки для проведення успішного огляду місця діяння.

Також вказано на необхідність документування ходу та результатів огляду місця діяння. Досліджено особливості тактики проведення огляду місця діяння залежно від характерних рис окремо взятого складу злочину.

Ключові слова: огляд місця діяння, криміналістична техніка, тактика проведення огляду місця діяння.

Voznitsa I. V The basics of the tactics of conducting a review of the place of the act. - Work on obtaining an educational degree "Master" in specialty 081 "Law" - Petro Mohyla Black Sea National University, Nikolaev, 2019.

The master's thesis is devoted to the study of the tactics of conducting a review of the place of action. The work defines the concept of the review of the place of action, the principles, methods and methods of conduct, as well as the importance of reviewing the place of action for further investigation of a criminal offense. The importance of using the latest scientific and technical means of forensic technology for a successful review of the place of action is indicated. It also indicates the need to document the progress and results of the review of the place of action. The peculiarities of the tactics of the review of the place of the act are investigated, depending on the characteristics of the separate composition of the crime.

Key words: review of the place of the act, forensic technique, tactics of the review of the place of the act.